

BARNALSTRINGS-

FRÅGAN

FÖREDRAG, HÅLLET VID NYMALTHUSIANSKA

SÄLLSKAPET AV

PROF. KNUT WICKSELL

FEDERATIVS FÖRLAG STOCKHOLM 1925

Förord till den elektroniska utgåvan

Boken, som ursprungligen utgavs 1925, har scannats av SAC-Syndikalisterna och anpassats för Projekt Runeberg i augusti 2012 av Bert H.

Nymalthusianismen, den reglerade fruktsamhetens system fullföljer huvudsakligen tre syftemål, vilka nära sammanhänga med varandra men dock icke sammanfalla. För det första vill den. rent individuellt, sätta varje föräldrapar i stånd att bättre sörja för sina barns och sitt eget bästa genom att icke över hövan öka familjens storlek. Den vill härigenom åstadkomma större trevnad och bättre hälsovård i hemmen- och framför allt verka till förminskande axbarndödligheten, detta fruktansvärda minus i den äktenskapliga lyckan.

Men för det andra åsyftar den också att, i stort sett. bringa själva folkstocken i ett bättre förhållande til] landets ekonomiska resurser, än som blir fallet vid en ohejdad barnalstring. Den vill härigenom höja det samhälleliga välståndets nivå och på samma gång utjämna klyftan mellan fattig och rik. hindra den ena människans ekonomiska slaveri under den andra. För att vinna detta mål behöver nymalthusianismen otvivelaktigt hjälp av andra sociala reformsträvanden: en förnuftig undervisningsreform. en rationell arvsrättsreform o. s. v. samt icke minst en socialisering (eller därmed jämförligt statsingripande) gent emot alla sådana näringsgrenar, som genom den ekonomiska utvecklingens gång tendera till monopol eller förtrustning. Men å andra sidan bliva helt visst

alla dessa reformförsök kraftlösa, slag i luften, om icke en förnuftig lösning av befolkningsfrågan samtidigt åvägabringas. Den misstromot nymalthusianismen såsom en med dem själva konkurrerande rörelse, vilken misstro särskilt från socialismens sida allt från början gjort och ännu i våra dagar gör sig gällande, borde i arbetarnas väl-förstådda intresse utbytas mot en samverkan.

Slutligen och för det tredje åsyftar också den ny-malthus’ska läran hela befolkningens höjande i moraliskt avseende. Den söker — för första gången i världshistorien med utsikt till framgång — att bekämpa prostitutionen och alla andra sexuella onaturligheter och olyckor genom att åt alla människor, åt varje könsmogen individ bereda möjligheten att även i sexuellt avseende leva ett sunt, naturenligt och därigenom lyckligt och dygdigt liv. Den tror sig icke om att förändra själva människonaturen: den fara för sedligheten som uppstår genom vissa individers antisociala eller perversa drifter måste överlämnas åt uppfostrare, rashygieniker och i värsta fall psykiatrer att söka bota eller oskadliggöra. Nymalthusianismen kan endast åtaga sig att skapa de yttre förutsättningarna, den materiella möjligheten för ett bättre sexuellt levnadssätt, men för detta ändamål är den också oundgängligt nödvändig.

Av de nämnda tre stora önskemålen är det första, den individuella familjebegränsningen, utan tvivel det lättfattligaste; det är också på denna punkt, som vi hittills hunnit längst. De orimligt stora barnskarorna och de ännu talrikare barnsbörderna, som fordom voro så ytterst vanliga jämväl bland de bildade och bättre situerade folkklasserna, höra i vår tid till sällsyntheterna även inom arbetarklassen. August Strindbergs mor avled i lungsot vid trettionio års ålder efter tolv barnsängar. I min egen släkt vet jag ett fall, där en man och hustru under ett nittonårigt äktenskap hade ej mindre än sexton barn, av vilka dock hälften avledo i späda år och de återstående med ett par undantag icke heller blevoså värst gamla. Ett dylikt ödslande med människoliv och missbruk av den kvinnliga organismen får man numera lyckligtvis mera sällan bevittna. En känd barnläkare i Stockholm omtalade nyligen, att han vid början av sin praktik för trettio år sedan överallt i arbetarhemmen mötte överfyllda barnkamrar — eller kanske snarare: hela hemmet utgjorde en enda överfylld barnkammare — nu åter, yttrade han, påträffar man sällan mer än två eller tre barn. Detta gäller emellertid närmast om huvudstaden, i landets övriga delar står det nog icke så väl till, framför allt i det övre Norrland, där befolkningen fortfarande synes leva naturens primitiva liv. Mycket återstår alltså även här att göra, men mycket är gjort, och rörelsen går helt visst framåt, vadan jag nu torde kunna lämna hela denna sida av saken.*

II.

Gå vi åter till nästa punkt: folkstockens reglering, så är dess värre allting icke så väl beställt. Man kunde ju tycka, att om varje enskild familj begränsar sin storlek, så skulle en minskning av hela folkmängden eller åtminstone ett fördröjande av dess tillväxt bli den oundvikliga följden. Så förhåller det sig emellertid icke. Hand i hand med den minskade fruktsamheten — och till god del föranledd av

* Det faller mig ieke in att vilja förringa de föräldrars aktningsvärdhet, som under otroliga mödor och uppoffringar lyckats uppföda och uppfostra en talrik barnskara. En f. d. kvarnarbetare, numera medlem av riksdagens socialdemokratiska parti, omtalade nyligen för mig, att han och hans fru hade fått icke mindre än tio barn, vilka alla voro vid liv och full hälsa. Man kan icke annat än beundra ett dylikt kraftprov i hushållsväg, men på samma gång måste man ju fråga sig, hur arbetsmarknaden skulle se ut, om från varje arbetarhem utströmmade tio arbetssökande, när det kanske finnes plats för högst två eller tre...denna — har gått en minskning jämväl av dödligheten, icke blott bland de späda barnen utan i samtliga åldersklasser, vilken har motvägt och till och med mer än motvägt nativitetens minskning. Till följd härav var under senare hälften av 1800-talet överskottet av födda över döda, eller den s. k. naturliga folkökningen, betydligt större — trots den minskade nativiteten — än under förra hälften av 1800-talet och ännu större än på 1700-talet. Vi skulle därför också i senare tid ha haft en fruktansvärd överbefolkning, därest icke sedan mitten av 1800-talet en obegränsad utvandring, framför allt till Förenta Staterna, stått oss öppen — numera är som bekant denna säkerhetsventil nästan alldeles tillstängd för oss, blott en liten springa därav återstår. Liknande har förhållandet varit i de flesta europeiska länder.

Under senaste årtionden har emellertid — alldeles frånsett de abnorma förhållandena under krigsåren

— nativitetssänkningen både i vårt land och flera andra länder tagit ett sådant omfång, att en verklig reglering av folkstocken, även oberoende av möjligheten till fortsatt utvandring, synes förestå. Det är egendomligt och av icke ringa intresse, att härvid, tvärt emot vad man ofta föreställer sig. just det land synes komma att gå i spetsen, som hittills tilldragit sig allas blickar genom sin underbart starka folkökning — nämligen Tyskland. Den tyska fruktsamheten var under årtiondena närmast efter det förra fransk-tyska kriget rent av fenomenalt stor, ända upp till 40 per tusen av befolkningen — vårt eget tabellverk har aldrig registrerat en tillnärmelsevis så hög fruktsamhet. Det var den utomordentligt snabba industriella utvecklingen i Tyskland, som en tid bortåt möjliggjorde ett dylikt födelsetal, men även den kunde icke hindra att, om man får tro Mombert, halva den tyska befolkningen kunde karakteriserassåsom undernärd, och att i synnerhet spädbarnsdödligheten var fruktansvärt stor.

Mot slutet av 90-talet och än mer under innevarande århundrades första decennium började emellertid till följd av en bland arbetarna uppkommen, nymalthusiansk rörelse, den s. k. födelsestrejken, den tyska nativiteten att raskt avtaga; under åren närmast före världskriget hade den t. o. m. begynt att sjunka även i absolut mått, så att man t. ex. från och med år 1916 — till skillnad från alla föregående år — icke längre behövde utvidga de tyska folkskollokalerna, enär de redan befintliga fullt räckte till för det minskade antalet barn. Den bekanta, även i vårt land väl kända, statistikern och nationalekonomen, professor L. Bortkiewicz i Berlin, förutsade kort före kriget, att om förhållandena utvecklades på samma sätt som dittills, skulle, såsom han uttryckte sig, ”den kritiska punkten” d. v. s. jämvikt mellan födelser och dödsfall i Tyskland vara uppnådd redan efter 25 år, så att den tyska befolkningen vid denna tidpunkt skulle ha övergått till den stationära typen liksom dess franska granne. Av dessa 25 år återstå alltså i nuvarande stund endast c:a 15, och det ser verkligen ut, som om — alltjämt frånsett den abnormt låga fruktsamheten under kriget — han skulle få rätt i sin spådom, kanske till och med i högre grad, än han själv förmodat. Man torde tämligen allmänt ha trott, att födelsetalet i Tyskland skulle betydligt stiga efter kriget, helst som antalet ingångna äktenskap, såsom vanligt efter ett krig. hade undergått en kolossal stegring; men detta blev icke fallet. Även när den var som högst (år 1920) uppgick den relativa födelsesiffran icke på långt når till vad den utgjort under sista året före kriget. Sedan dess har den ytterligare sjunkit, så att den år 1923 endast utgjorde mellan 22 och 23 per tusen av befolkningen och alltså icke var såmycket högre än den nuvarande franska: c :a 18 pro mille. — Men även därvid kommer det näppeligen att stanna. Man torde kunna sluta detta av de tyska städernas nativitetsförhållanden. I alla sociala rörelser gå städerna i spetsen, och huvudstaden i spetsen för de övriga städerna. Landsbygden kominer först efter, men den kommer efter. Nåväl, i de tyska storstäderna: Hamburg, Leipzig, Munchen

m. fl. var under fjolåret födelsetalet icke blott mindre än det nuvarande franska, utan t. o. m. mindre än i staden Paris. Och i Berlin var det föga mer än hälften så stort som i Paris. I förbigående sagt stod i fjol Stockholm med hänsyn till sin nativitet ungefär mitt emellan Berlin och Paris. Paris hade ett födelsetal på c :a 16 pro mille, Stockholm på icke fullt 13 pro mille och Berlin på allenast 9.6 pro mille. Finge man tänka sig. att den nuvarande nativiteten i Berlin efterhand skulle bli måttgivande för hela den tyska befolkningen, så är det säkert, att Bortkiewicz’ förutsägelse icke blott skulle gå i uppfyllelse utan vida överträffas; ty ett så lågt födelsetal, motsvarande för hela Tyskland c :a 600,000 nyfödda om året, skulle, om det bleve stående på denna absoluta höjd. vid normal dödlighet inom de olika åldersklasserna icke på långt när räcka till för att vidmakthålla en befolkning på 60 miljoner, den skulle icke förslå för mer än en sådan på c :a 30 ä 35 milj oner. Härvid Får man komma ihåg. att en befolkning visserligen till en tid kan fortfara att växa även vid en mycket låg nativitet, ty denna medför tills vidare blott en minskning av ungdomsklasserna, under det att de högre åldersklasserna fortfarande ökas genom upp-flyttning från lägre klass, men just därigenom kommer efterhand de högre åldersklassernas större naturliga dödlighet att dominera vid bildandet av det genomsnittliga dödstalet, vadan detta småningom stiger upp (ill det minskade födelsetalets nivå ochslutligen överträffar detta, då folkökningen alltså börjar avlösas av en folkminskning.

Nu är det visserligen åtskilligt som skulle tala för. att den så starkt sjunkna nativiteten i Tyskland och särskilt i dess storstäder åtminstone till en del endast vore en övergående företeelse, sammanhängande med landets

nuvarande ekonomiska depression. Men å andra sidan: om och i den man en hög fruktsamhet icke ligger i befolkningens verkliga intresse, utan är grundad allenast på okunighet om sättet att hålla den tillbaka eller bristande insikt om det önskvärda häri, kan man icke antaga att nativiteten, när den en gång börjat sjunka, skall på nvtt gå upp, ty detta skulle ju förutsätta att kunskapen gåve vika för okunnighelen vilket, så att säga, är emot naturens ordning.

Det ligger alltså till det minsta ingen orimlighet i den föreställningen, att den starka sänkning av födelsetalet i Tyskland, som inleddes redan före kriget, alltjämt kommer att fortsättas, till dess ett nytt och bättre ekonomisk jämviktsläge uppnåtts vid en mindre befolkningssiffra; och då även i övriga länder en nativitetssänkning pågått och pågår, vilken antagligen skulle i hög grad sporras genom Tysklands exempel, så vill det närmast synas, som om vi finge vara beredda på, att Västeuropas framtid kommer att stå i den verkliga folkminskningens tecken.

För min del ser jag på en dylik utsikt med oblandad glädje, redan såsom en borgen för fredens upprätthållande i vår världsdel. Nationernas förbund i all ära, men den säkraste garantien för fredliga relationer mellan folken ligger helt visst i, att varje folk förmår utan svårighet livnära sig inom sitt eget område och alltså icke behöver kasta avundsamma eller rovlystna blickar över till grannens. Det sistnämnda skulle helt visst bli händelsen, därest Västeuropas befolkning ytterligare ökades, ja t. o. m. om denförbleve stående vid sin nuvarande storlek. Våra dagars Västeuropa har, såsom vi alla veta, fört ett i hög grad artificiellt, ekonomiskt liv, utbytande i allt större skala sina egna industriprodukter mot de transoceaniska ländernas (och delvis Rysslands) livsmedel och råvaror. Men dessa länder komma i en snar framtid att behöva sina livsmedel och sina råvaror själva och då också själva tillverka sina industrialster, så att Västeuropa blir satt utanför och hänvisat på att försörja sig medels sin egen produktion av råvaror och livsmedel, vilket näppeligen torde vara möjligt ens vid dess nuvarande befolkningstäthet. (Man får härvid komma ihåg att det intensiva jordbruk, som t. ex. Tyskland före kriget bedrev, till stor del var grundat på möjligheten att från andra länder förvärva foder- och gödningsmedel.) Kommer så härtill den likaledes, om än törhända mer i fjärran hotande utsikten av de europeiska stenkolslagrens uttömmande eller ökade svåråtkomlighet, så kan det näppeligen råda något tvivel om. att den nu i alla länder pågående nativitetssänkningen ingalunda bör beklagas utan tvärtom hälsas med största tillfredsställelse. Skulle mot förmodan nya ekonomiska möjligheter yppa sig för vår världsdel, så skulle en ny tillväxt av befolkningen helt visst icke länge låta vänta på sig; åtminstone känner jag intet historiskt exempel på, att den i ett sådant fall uteblivit.

Gå vi till vårt eget land, så har, som bekant, fruktsamheten sedan flera årtionden varit i relativt sjunkande och från och med år 1910 (preventivlagens tillkomstår!) jämväl i absolut tal (med undantag blott för år 1920). Fjolåret satte härutinnan vad man kallar bottenrekord, i det vi då med ett födelsetal av 18.8 per tusen av befolkningen kommo alldeles intill den franska nativiteten. På grund av den ytterst låga dödligheten (mindre än 11% °/«) ha vi visserligen fortfarande ett icke ringa födelseöver-skott; men detta kan endast vara en övergående företeelse, ty genom de högre åldersklassernas relativa tillväxt måsle dödstalet stiga. Det nuvarande absoluta födelsetalet, c:a 115,000 nyfödda, är i själva verket vid nuvarande dödlighet inom de olika årsklasserna, och även om all utvandring upphörde, nätt och jämnt tillräckligt att upprätthålla befolkningen vid dess nuvarande numerär av sex miljoner. Skulle födelsetalet bli stående vid denna siffra, så skulle därför det egendomliga inträffa, att befolkningen först icke så litet stege — låt oss säga till 7 miljoner — men därefter, utan alla nya förändringar, ginge tillbaka till 6 miljoner.

Nu är det dock sannolikt, att nativiteten hos oss icke ännu satt sitt bottenrekord för framtiden. Även här torde städernas förhållanden vara måttgivande. För 10 år sedan hade Stockholm högre nativitet än den nu för hela landet genomsnittliga. Det ligger då egentligen ingen orimlighet i en förmodan, att om nya tio år hela landet skall ha kommit ner till samma genomsnittssiffra som Stockholm nu. Men denna skulle, om den sedermera bleve konstant (i absolut tal) och man räknar på samma sätt som vi ovan gjort, endast räcka till för att upprätthålla en befolkning på 4% miljoner — liksom i början av 1880-talet — och dit skulle då folkmängden efterhand komma att sjunka.

Naturligtvis är icke här fråga om några spådomar, endast om en tänkbar och icke alldeles osannolik utvecklingsgång, vilken i och för sig ingalunda är ägnad att förskräcka, tvärtom. Även vårt lands ekonomiska utveckling under senare årtionden har haft en dylik tillfällig och artificiell karaktär. På en naturtillgång, som icke blott är uttömlig liksom stenkolsgruvorna, utan relativt snabbt uttömlig, åtminstone för en lång följd av generationer — jag menar de norrländska urskogarna — ha vi uppbyggt en storindustri* ocli i sammanhang därmed skapat en folk' ökning, som icke i en handvändning kan göras ogjord, i all synnerhet sedan numera, som sagt, möjligheten av en utvandring endast i mycket ringa grad står oss till buds. För min del har jag, så långt jag kan minnas tillbaka, varnat för denna fara; att döma av en artikel i Svenska Dagbladet synes den numera också ha gått upp för min kollega, professor Gasset — ehuru dess värre något sent.

1 varje fall kunna vi vara glada att preventivlagens införande icke fick den påföljd, som dess till-skyndare avsågo — utan snarare den motsatta — i annat fall skulle i närvarande stund en ny armé av framtida arbetslösa, på ytterligare c :a 100,000 män och kvinnor, vara under frammarsch från de yngres led. Tack vare framför allt den Hinke Bergegrenska propagandan bland arbetarna och dess efterverkningar, torde vi bli förskonade från åtminstone denna kalamitet; men dess värre räcker detta nog icke till, därest, på grund av materialbrist, villkoren för den nationella produktionen komma att undergå en avgjord försämring. Ett fortsatt framgående på na-Iivitetssänkningens väg — särdeles i de landsdelar, som hittills visat sig mest oberörda av födelse-regleringens princip — torde därför vara att tillråda. Skulle i följd av tekniska framsteg eller andra sig yppande utsikter, om vilka vi nu icke hava någon aning, denna återhållsamhet i framtiden visa sig ha varit onödig, så är j u i grunden ingen större skada skedd, i alla händelser ingen obotlig.

* På sätt och vis två industrier, ty vår tillverkning' av kva-litetsjärn är ju ännu så länge i hög grad beroende på åtkomsten av träkol ur de norrländska skogarna.III.

Vända vi oss slutligen till det tredje av de omnämnda onskningsmålen: prostitutionens och de sexuella onaturligheternas bekämpande genom den naturliga sammanlevnaden av en man och en kvinna, så torde väl i det tysta icke så liiet ha skett även i denna riktning. dock synbarligen alltför litet. I det. offentliga åter har denna synpunkt hittills icke tillvunnit sig något som helst erkännande. Jag talar icke härvid om dem, som av envis förkärlek för det bestående, trots alla dess erkända brister, principiellt motsätta sig alla nyheter, eller dem som drivna av en gammaldags, självplågande sinnesriktning formligen 1'asa för allt, som lovar att bereda mänskligheten ett mindre mödosamt liv. Men även bland eljest frisinnade och fördomsfria personer påträffar man blott alltför ofta på denna punkt en liknande åskådning. Till det lagutskott, som år 1910 förberedde den sorgliga preventivlagen, avlämnades bl. a. en reservation av tre medlemmar, tillhörande det liberala partiet — åtminstone en av dem var och är en bland riksdagens mest framstående medlemmar. På diverse skäl motsatte de sig lagförslaget, men på samma gång riktade de mot den Bergegrenska propagandan en protest, som knappast kunnat ha varit skarpare från extremt högerhåll. ”Man liar”, yttrade de, ”på ett sätt som i hög grad vittnar om brist på takt och ansvarskänsla invigt stora skaror av unga män och kvinnor i konsten att förekomma de naturliga följderna av ett otuktigt levnadssätt. Det är uppenbart”, fortsatte de, ”att denna propaganda innebär en allvarsam fara för ungdomens sedlighet, vilken fara är ägnad att ådraga sig statsmakternas synnerliga uppmärksamhet.”

Frånsett enskildheter, om vilka jag icke kan döma. då jag aldrig var i tillfälle att åhöra något av dessaBergegrens föredrag, anser jag detta uttalande helt och hållet förfelat. Med alldeles samma rätt — ja med än större rätt — kunde man ju säga, att de som inviga våra ynglingar i ”konsten att undvika de naturliga följderna av” — ett orent könsumgänge, driva dem i armarna på prostitutionen och alltså befordra ett påtagligen ”otuktigt levnadssätt”. Och dock har, som bekant, Kungl. Maj :t förordnat, att undervisning i denna ”konst” skall meddelas på alla lägerplatser och alltså praktiskt taget komma hela den manliga ungdomen till del. Och häri har den dåvarande regeringen enligt mitt förmenande gjort fullkomligt rätt. Den har helt enkelt sagt sig: då medel finnas att förebygga ett av mänsklighetens allra svåraste gissel och plågoris, så stå vi icke till svars med att lämna någon enda medborgare i okunnighet om dessa medel; huru de sedan vilja använda dem det blir — icke deras ensak, ty samhället bör ingalunda upphöra att bekämpa prostitutionen utan borde tvärtom göra detta på ett långt effektivare sätt an nu — men det blir en sak för sig, ett socialt problem för sig, som kräver sin särskilda behandling. Nåväl,

gäller då icke här alldeles det samma och i än högre grad? Om medel finnas att förebygga ett ovälkommet och tilläventyrs ödesdigert havandeskap — ödesdigert både för kvinnan själv, för mannen och kanske allra mest för det lilla barnet som icke begärt att få inträda i denna brokiga värld — stå vi då till svars med att lämna någon människa, som kan ha bruk därav, i okunnighet om dessa medel? Helt visst icke! För övrigt är hela tankegången otillåtligt naiv. Man vill ju icke ens längre, att ungdomen skall växa upp i okunnighet på det sexuella området. En kommitté för åstadkommande av sexuell undervisning i skolor och seminarier har redan längesen avlämnat sitt betänkande. Och även om man ville det, hur vore det tänkbart att nutidens ungdom skulle förbli iokunnighet om en för den själv så ytterst viktig detalj som den nämnda? Sedligheten skall uppbyggas, icke på ungdomens okunnighet, vilket är att bygga på lösa sanden, utan på dess hederskänsla och renhetsinstinkt, två egenskaper till vilka man säkerligen icke vädjar förgäves hos någon tids ungdom, därest man icke på samma gång gör bördan för de unga så tung, att de måste stupa, trots alla goda föresatser.

De nämnda herrarna ha icke heller varit helt blinda för att även något i positiv riktning borde åtgöras. De yttra i fortsättningen av sin reservation: ”Alla åtgärder i syfte att bereda de sämst ställda medborgarna bättre utkomstmöjligheter . .. tillfälle att tidigt bilda ogna familjer och egna hem. äro i hög grad ägnade att motarbeta lockelserna till tvgellöshet och promiskuitet på det sexuella området.” Mycket bra. men dess värre ohjälpligt för litet! Vad betyder det att genom statens (d. v. s. skattedragurnas) frikostighet några tusental eller, om det så vore, några tiotusental egna hem kunna bildas, då på samma gång många hundra tusen, ja. om alla könsmogna individer medräknas, mycket över en miljon unga män och kvinnor äro absolut ur stånd att inom någon överskådlig framtid sätta bo och bilda familj?

Ack nej, felet, ligger icke i att ungdomen ”inviges” i. ting, som den för det första icke bör och för det andra icke heller kun hållas i okunnighet om, utan olyckan är fastmer att vi icke kunna inviga dem i vad som icke existerar, nämligen fullt tillförlitliga åtgärder till förebyggande av befruktning. Funnes sådana, så skulle, enligt min tro. scdlighetsfrågan redan vara löst. Undanlag finnas ju alltid, men i regeln torde varje man vida föredraga att leva samman med en ärbar kvinna mot att köpa tillfredsställelsen av sin manliga drift såsom en handelsvara. Och likaså torde varje tänkande kvinna föredraga attdela ljuvi och lett med en ren yngling, framför att mottaga i sin famn en man. som redan genomgått en längre kurs i prostitutionens trista skoia. Men ett oundgängligt villkor för detta är. att de unga skola ha absolut visshet — något mindre räcker här icke

— att föräldraskap ej kommer att avkrävas .dem förr än de ii ro ekonomiskt i stånd att uppfylla dess plikter.

Bland arbetarna torde förhållandena i detta avseende. ehuru eländiga nog, dock gestalta sig någon smula bättre än bland de s. k. bildade och i alla andra avseenden bättre situerade klasserna. Utsikterna att. om del gäller, i all anspråkslöshet tillskapa ett gemensamt hem äro ju där ofta icke så små — i en oändlig mängd fall ingås, såsom statistiken visar, äktenskapet först när det lilla barnet väntas. Därjämte bedömes inom arbetarklassen en stackars flickas ”felsteg”. som det heter, i regeln med en något större portion av sunt förnuft och mänsklig medkänsla än bland de högre uppsatta. Bland de bildade klasserna däremot drar sig gemenligen en ung man för att utsätta en ung flicka av hans egen samhällsställning för något så socialt förkrossande som ett havandeskap, när han icke kan bjuda henne ett hem. Även om hon skulle vara nog modig, att vilja våga risken, är han i regeln alltför omtänksam och ansvarskännande för att göra det: hur mycket de an skulle önska att, och i bådas intresse borde leva samman, blir det därför, som man säger, ”ingen kärlek av”, ulan hon får sitta där. och lian — går till allmänna kvinnor.

Anser man detta för en god lösning av det sexuella problemet, så har jag ingenting vidare att tillägga. Men den är icke god, den är usel. Nu om någonsin måste samhället avtvätta prostitutionens nesa och skamfläck från sitt anlete. Att. sedan kvinnan erhållit full medborgarrätt, fortfarande bibehålla en pariasklass av kvinnor är en självmotsägelse. Ochprosfilul tonen kan])ekämpas, men endast om den slås med si oa egna vapen. Prostitutionen är steril, se där hela skälet för dess tillvaro. De prostituerade föda sällan barn. i allt fall kunna de icke få barn med var och en av sina besökande, vilket är en fysisk omöjlighet. Prostitutionens stora negativa post åter liar hittills varit de veneriska sjukdomarna. Skulle nu läkarvetenskapens ansträngningar att förebygga helt utrota dessa

krönas med framgång, vilket iH-;e längre förefaller orimligt, sä vore detta ur alla andra synpunkter i högsta grad välsignelserikt; men tara är att nroslitution och helärism då på nvtt bleve tillrådande såsom under antiken, och de ärbara kvinnornas aktier sj örike ner nästan till nollpunkten, utom såsom husfruar och barnaföderskor åt halvl utievade män. Vårt ideal borde dock hellre vara: maka, mor oeli älskarinna i en och samma kvinnas person, och detta kan realiseras, men endast genom frivillig sterilitet i all den utsträckning som kräves.

IV.

Afan drives då ovillkorligen till att göra sig den frågan, om icke ett absolut frivilligt loräldraskap skulle kunna garanteras, med andra ord. om det ieke inom vissa gränser borde tillåtas att genom åtgärder efter grossessens inträdande avhjälpa vad som brister i de förebyggande åtgärdernas tillförlitlighet.

Detta är helt visst en i hög grad örntålig fråga, lich för min del har jag först vid framskridna är kunnat övervinna de betänkligheter, som redan saken* egen na lur och än mer en nedärvd tradition uppresa mot den. Hur denna tradition uppkommit och rot-fästat sig. är ett yttersl intressant spörsmål. som dock skulle kräva andra krafter än mina för ett rätt besvarande. Att såväl fosterfördrivning som utsättande av spädbarn i forntiden voro ytterst vanliga ävenbland relativt högt civiliserade folk är otvivelaktigt. Män såsom Plato och Aristoteles förordade dessa åtgärder i befolkningsreglerande syfte. Å andra sidan kan man väl lika litet betvivla att båda åtgärderna, men i all synnerhet den sista, alltid måste ha förefallit motbjudande för den mänskliga känslan, och att de endast tolererats såsom en nödfallsutväg i valet mellan två onda ting. I den mån nu av olika anledningar befolkningsfrågan förlorades ur sikte och sederna på samma gång humaniserades, torde denna naturliga motvilja allt starkare gjort sig gällande: bland senantikens filosofer och skriftställare möta vi ofta angrepp på fosterfördrivningens folksed, t. o. in. en så föga moraliskt sträng författare som Ovidius ägnar den en straffsång (Amores II, 18) — ehuru denna av slutet att döma knappt tyckes ha varit fullt allvarligt menad. De första kristna synes emellertid ännu icke ha tagit ställning till frågan. I annat fall kan man knappast fatta, att icke nya testamentet skulle ha innehållit ett uttryckligt förbud mot dessa saker lika väl som det innehåller förbud mot äktenskapsskilsmässa. Härav finnes dock intet spår. När författaren till Romar-brevet vill angripa sedeslösheten i Rom, talar han blott om onaturliga laster, men icke ett ord om den dock så ytterst vanliga fosterfördrivningen. Och när författaren till I. Korinterbrevets 7 :de kapitel yttrar de för alla tider minnesvärda orden: ”För att fly otuktssynden have varje man sin kvinna och varje kvinna sin egen man”, samt i sedlighetens intresse varnar makarna för att ”draga sig ifrån varandra”, så är det nästan otänkbart, att han icke själv skulle ha insett det fullkomligt opraktiska och omöjliga i ett dylikt råd, därest han icke utgått från förutsättningen, att det icke behövde medföra framfödandet av ett obegränsat antal barn. Det var först längre fram. när kyrkan började smickra sig med att genom sin hjälpverk-samhet bland de fattiga ävensom genom sina munk-och nunne-ordnars frivilliga celibat ha löst befolkningsfrågan, som den med full konsekvens började ivra mot samtliga nativitetshämmande åtgärder, även de förebyggande — såsom den katolska kyrkan gör än i dag. Mot användningen av de sistnämnda kunde ju icke rimligtvis några världsliga straff stadgas, men i fråga om barnamord och fosterfördrivning lyckades det kyrkan att hos de barbariska stammar, goter och longobarder, som den tiden härskade i Italien, genomdriva de blodiga straffbestämmelser, som sedermera dess värre skulle införas i alla länder och bibehålla sig genom hela medeltiden och den nyare tiden ända fram till mitten av förra århundradet! Den befolkningshämmande faktor, som kyrkan till gengäld själv åstadkom genom sina funktionä-iers frivilliga celibat, var naturligtvis såsom en droppe i havet: det blev i stället de oupphörliga krigen, hungersnöderna och de ständigt sig avlösande farsoterna, som fingo åtaga sig uppgiften att reglera folkmängden efter näringskällornas mått!

V.

Lyckligtvis kan man numera hos oss tala mera fritt i detta ämne, sedan ingen mindre auktoritet än riksdagens båda kamrar så att säga knäsatt tanken på full sträf frihet inom vissa — dock ännu icke närmare angivna — gränser för åtgärder till avbrytande av ett redan påbörjat havandeskap. Detta skedde vid 1921 års riksdag i samband med de då vidtagna starka nedsättningarna i straffbestämmelserna för så väl fosterfördrivning som

barnamord. Redan de sakkunniga, bland vilka eget nog professor Thyrén — preventivlagens ivriga förespråkare — var en, hade uttalat, att vid en förestående revision av hithörande lagstadganden frågan om en verklig legalisering(alltså sträf frihet för så väl kvinnan själv som hennes medhjälpare) av fosterfördrivning i vissa fall borde upptagas till prövning. Av sådana fall nämndes — förutom rent medicinska indikationer — havandeskap framkallat genom våldtäkt, en förutsedd abnormitet hos fostret ävensom, utan närmare specifikation, ”andra svåra intressekollisioner”. Den dåvarande regeringen vidrörde i sin proposition till riksdagen icke denna passus; den nöjde sig med att utan all motivering föreslå en straffsänkning, som jämväl av riksdagen antogs. Första lagutskottets majoritet åter icke blott upptog utan underströk detta de sakkunnigas uttalande och ersatte de något obestämda orden ”svåra intressekollisioner” genom de mera bestämda och lättfattliga ”ett socialt eller ekonomiskt nödläge”. Några högerreservanter i utskottet och en minoritet i vardera kammaren sökte, av skäl som man lätt förstår, få denna passus utelämnad ur motiveringen för riksdagens beslut om straff-nedsättningen, men detta lyckades icke, utan båda kamrarna antogo med stor majoritet hela motiveringen. och ha därigenom otvivelaktigt givit på hand för en kommande lagstiftning i liberalare anda.

Vad sedermera åtgjorts åt denna sak, är mig obekant. Naturligtvis kräver den liksom allt lagstiftningsarbete en grundlig förberedelse; men å andra sidan, om man har den uppfattningen, att en nu kriminaliserad handling rätteligen borde vara helt straffri, så innebär ju varje uppskov med en lagreform i detta syfte en grymhet och en orättvisa. Man kan icke invända att straffet — nämligen för kvinnan själv — numera är jämförelsevis mycket lindrigt. minimum blott en månads fängelse, i regeln väl med villkorlig dom; det är dock ett straff och såsom sådant vanärande. För övrigt ligger det verkliga straffet för henne icke i det av lagen utkrävda, som ju endast i relativt mycket sällsynta fall tilläm-pas, utan det ligger i den misshandel, som en sådan kvinna måste underkasta sig, då samhället genom att fortfarande ytterst strängt straffa medhjälparen berövar henne möjligheten att skaffa sig sakkunnig hjälp. I betraktande av denna operations ytterst farliga karaktär, då den av okunniga händer företages, skulle man alltså i viss mening kunna säga, att det vanligaste förekommande straffet för fosterfördrivning allt fortfarande är döden — eller ock livstids-lång ohälsa.

Icke heller är det fullt klart, hur man tänkt sig den åsyftade, framtida lagreformen. Särskilt hr A. Eng-bergs, i övrigt så behjärtansvärda yttrande i Andra kammaren lider i detta avseende av en viss oklarhet. Han omnämner mot slutet av sitt anförande, att det ”särskilt på kvinnohåll finnes en bestämd och utpräglad mening om, att man skall undersöka, om icke inom vissa gränser varje kvinna skall hava rätt att avgöra med sig själv under havandeskapets första tid om hon skall bli mor eller icke”, men tillägger för egen del, att ”ingen förnuftig människa kan väl sätta i fråga, att kvinnan skall få avgöra detta suveränt, utan då borde det vara med legitimerad läkares medgivande och biträde”. Man kunde härav tro, att hr E. ville lägga avgörandet härvidlag i läkarens hand — ensam eller efter samråd med några kolleger

— såsom från läkarhåll faktiskt föreslagits. Men i nästa mening varnar han, och med allt skäl, för det som måste bli följden, om sakkunnig hjälp förvägras en sådan kvinna. Men om nu läkaren anser sig böra vägra sin medverkan, så blir ju ställningen för kvinnan densamma, och den garanti för ett fullt frivilligt föräldraskap, som vi ovan talat om, skulle allt fortfarande icke existera. Läkarens syn på saken kan därför omöjligen få vara avgörande. Läkarna äro naturligtvis de bästa, ja enda domare, när det gäller medicinska indikationer, men i fråga om vad sombör kallas ”ett socialt eller ekonomiskt nödläge”, torde deras omdöme icke kunna skattas högre än annat folks, och till sist torde ingen vara en kompetent domare härvidlag, mer än den som saken ytterst gäller. Även läkarna själva skulle antagligen helst se, att de finge något bestämt att rätta sig efter och sluppe att i en så ömtålig fråga utöva en diskretionär makt.

Det bästa skulle därför nog vara, om vissa objektiva grunder kunde fastställas, enklast och redigast väl, om havandeskapets avbrytande i dess första stadium, t, ex. före dess tredje månad (då fosterrörelserna först börja uppträda) utan vidare vore tillåtet, såsom redan flera gånger påyrkats i de lagstiftande församlingarna i Tyskland, i Österrike, i Schweiz, i Tjeckoslovakien m. fl. Ännu har dock, så vitt jag vet, saken ingenstädes vunnit framgång — utom i Sovjet-Ryssland. där, efter vad det säges. stora massor av kvinnor varje dag vänta utanför de gynekolo-giska klinikerna för att få abort verkställd.

Skulle, om den medgåves, en dylik frihet komma att missbrukas? I enskilda fall måhända, men icke i regeln. Det förhåller sig nog härmed som med äkten-skapsskilsmässor. Man talar ofta om lättsinniga skilsmässor, men de som bli i tillfälle att taga närmare kännedom om förhållandet i de äktenskap som gå till skilsmässa, föra i regeln ett annat språk.* Så också här. Praktiskt varje kvinna, och för övrigt även varje man önska sig barn, blott de förmå uppföda och uppfostra dem, men om denna förmåga brister, är det då klokt, eller ens rätt att söka tvinga

* Jag erinrar mig ett fall, då en prästman, som på ämbetets vägnar skulle uppmana en hustru, vilken ville skiljas från sin man, och som han personligen kände, att fortsätta samlivet med mannen, med sänkt röst tilläde: ”jag hoppas, du icke är så dum”.dem därtill? I Frankfurter Zeitung stod för ett par år sedan följande lilla skildring, som också återgi-vits i tidskriften Die neue Generation. En läkare fick på sin mottagningstid besök av en ung kvinna, som var gravid och begärde att han skulle befria henne från fostret. Hon var gift med en student, som hade stått fyra år vid fronten och nu återvänt hem för att fullborda sina studier. Men under de rådande, svåra förhållandena kunde han på intet sätt finna sig tillrätta och de hade gift sig, såsom hon yttrade, för att hon skulle bli i tillfälle att ”sörja för honom någon smula”. De bodde såsom ”Zwangsmieter” hos en gammal rik änkefru, som alltså av myndigheterna tvingats att mottaga dem. De disponerade två rum med parkettgolv, men hade intet kök. ”Var skall jag föda mitt barn”, ropade hon, ”var skall jag koka åt barnet, tvätta åt barnet? Det får inte komma. Jag har längtat efter ett barn så länge jag levat, men nu får det icke komma”. Då läkaren ryckte på axlarna och beklagade, att han sin plikt likmätigt vore ur stånd att hjälpa henne, kom ett utbrott av förtvivlan sådant han i sin praktik sällan bevittnat.

Hur vill man nu bedöma ett dylikt fall, som ju icke är enstaka, utan lugnt kan multipliceras med miljoner? Låg det i samhällets och sedlighetens intresse, att dessa båda unga icke kommo tillsamman? Näppeligen. Men uppenbari. var det deras plikt att icke under dylika omständigheter sätta ett barn i världen. Antagligen hade de också gjort sitt bästa för att undvika detta. Men då saken alltså misslyckats, hade då denna deras plikt, att icke öka antalet oförsörjda barn med ännu ett, plötsligen upphört och förvandlats i sin motsats? Den som svarar ja på en dylik fråga låter helt visst mera leda sig av sin känsla än av sitt förstånd.

Det faller emellertid av sig självt, att samhället då i illika borde på allt sätt befordra kännedomen ochspridningen av de förebyggande åtgärderna — alltså ungefär motsatsen till vad det nu gör — såsom det i alla avseenden mindre onda. Även läkarna och läkevetenskapen skulle väl under sådana omständigheter göra sitt yttersta för att genom en fullkomning av de förebyggande metoderna nedbringa behovet av de undanröjande till ett minimum. Utom det motbjudande för känslan i dessa sistnämnda, äro de ju även i sakkunnig hand långt ifrån fria för all hälsorisk. Deras betydelse ligger i att vara en tillgänglig yttersta utväg, en säker garanti för de många, som nödvändigt behöva en sådan.

Besinnar man nu tillika, att vi, om denna sak genomfördes, mänskligt att döma borde för alltid kunna slippa från den sorgliga synen av arma mödrar, som i sin förtvivlan döda ett redan framfött, full-gånget barn och som, även om de icke straffades av lagen, efter detta grova brott på modersinstinkten kanske aldrig mera få en fullt lycklig stund i sitt liv; så vill det förefalla, som om alldeles övervägande skäl tala för den här påyrkade legaliseringen eller straffriheten — utom naturligtvis i deras ögon, som förmå inbilla sig, att alla nativitetshämmande åtgärder äro onyttiga eller skadliga, en ståndpunkt som dock är alldeles oförenlig med ett sunt och följdriktigt tänkande, och som lyckligtvis nu för tiden börjar bli mindre och mindre vanlig.